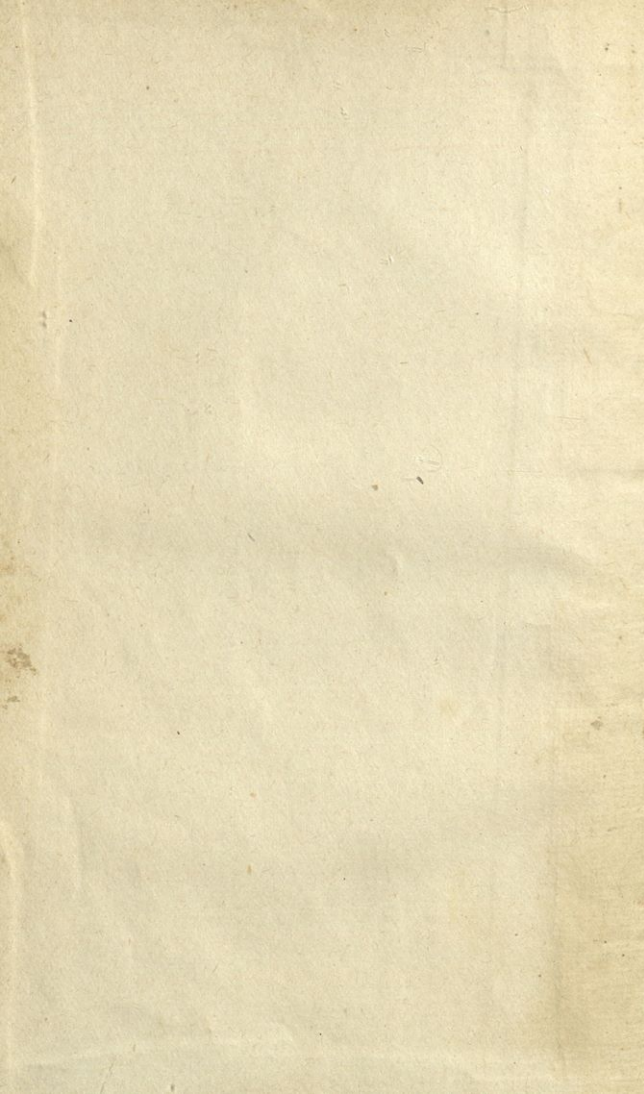

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

141568

*Pre
Spre*

S prestola na morišče

ali

Nesrečna kraljeva rodbina.

Zgodovinska povest.

Šentjakebska knjižnica

• LJUBLJANI, Stari trg 11.

Iz nemškega prosto poslovenil

Dominicus.

477/1

Drugi natis.

V Ljubljani.

Založil in izdal **Janez Giontini.**

1896.

141568

141568

progl.

Nedeljko, F.

D 610/1959

Tiskal Dragotin Hribar v Celji.

Kraljeva rodbina.

Bilo je leta 1792. Okoli Tempła, temnega in neprilичnega gradu v Parizu je bučal jesenski veter. Čmerno so korakale straže sem ter tje. Od časa do časa so se ozirale na slabo razsvetljen stolp, ki je stal na sredini dvorišča. Njegov vrh je molél čez ostalo poslopje gradu; raz njega se je moglo videti na ogromno množino poslopij glavnega mesta, katerega prebivalci so revolucije kar besneli.

Posebno jeden stražnikov, mlad mož bledega, pa jako prijetnega obraza, ozrl se je večkrat, kakor navadno na okna gorenjega nadstropja.

„Bog se usmili“, govoril je poluglasno „tam gori sedi zdaj ubogi kralj Ludovik* pri leščerbi

*) Kralj Ludovik Kapet XVI., vnuk Ludovika XV., kralja francoskega, porodil se je dné 28. avgusta 1754, dné 15. maja 1770 se je poročil s štirinajst in pol leta staro Marijo Antonijo, hčerjo avstrijske cesarice Marije Terezije. Ko je dné 10. maja 1774 umrl Ludovik XV., prevzel je vlado mladi Ludovik XVI., vladal je do 1. 1792. Bil je jako pošten in varčen, ter je imel najboljšo

in čita, da bi se kratkočasil. Oh, in v sobi pod njim biva nesrečna kraljica sè svojima otrokoma in princesinjo Elizabeto. Oj, gorje! Jakobinci hočejo njihovo smrt, toda kaj so pregrešili? Nič! Drži jezik za zobmi Žabó, bodi vender oprezen. Ne govori take mešanice, drugače te zaprejo na življenje in smrt! Pazi vender!"

voljo izboljšati tedanji žalostni stan francoske države pa manjkalo mu je stanovitnosti in doslednosti.

Iz teh napak je izvirala francoska prekucija ali revolucija, ki je kraljevo oblast in tudi slabotnega kralja uničila.

Tedanji francoski pisatelji so v premnogih spisih izpodkopavali veljavo države in cerkve; ti dve oblasti ste gospodovali do tedaj ljudstvu, sedaj pa ste izgubili ves vpliv nanje.

Izginilo je vse spoštovanje, in ljudstvo je začelo črniti dvor, posebno pa lahkoživo kraljico Marijo Antoinjo. Dobrohotni Ludovik XVI. je skušal vse neprilichnosti odpraviti in je prisiljen od denarne stiske dne 17. junija 1789 sklical narodovo skupščino. To skupščino je skušal pridobiti, ter jo je hotel, ko se je upirala razpustiti.

S tem se je začela prekucija. — Dne 14. julija zbralo se je kar štirideset tisoč ljudi, in oboroženi s palicami, sulicami, sabljami in samokresi so drli proti vojaški orožnici, vlomili vrata ter pobrali čez trideset tisoč pušek in dvajset topov.

In ni je bilo več moči, ki bi mogla vkrotiti razkačene divjake. Drvili so naravnost proti državni ječi „bastilja“ imenovani. Bastilja je bila mala trdnjava, ograjena z močnim zidom in s stolpi za brambo. Ko je besna drhal začela razgrajati okoli trdnjave, dal je trdnjavski poveljnik v strah na stolpu zažgati top. To pa je upornike tako razdražilo, da so pretrgali železne verige, spustili most ter prilomastili v prvo dvorišče. Da bi jih umiril, razpel je poveljnik belo zastavo ter poročil

V tem trenutku se prikaže gori pri oknu oseba. Bil je to zaprt kralj. Gledal je v noč črez razsvetjen Pariz, v katerem so se dostikrat vršile veselice njemu na čast. Ludovik ni videl nobene rešilne dežele, obdajali so ga samo razsajajoči valovi, kateri so mu pretili samo pogin, le onkraj teh valov ga je čakal večni mir.

da bo jim odprl trdnjavo, če pusté oditi njemu in straži. Toda za vse to se je malokdo zmenil. V tem so preplašeni stari vojaki sami odprli vrata. Kakor divje zveri so uporniki planili na nje, pomorili večino stražnikov, poveljniku odsekali glavo, bastiljo pa popolnoma razrušili. Ubili pa so tudi mestnega župana, kateri je bil prišel na bojišče, da bi jih potolažil. Poveljnikovo in županovo glavo so nasadili na dolge sulice ter ju kot znamenje zmage nosili po mestu.

To se je zgodilo dné 14. julija 1789. l. Teh zmešnjav so se zbali najimenitnejši plemenitniki ter so pred uporniki pobegnili na tuje.

Ko je kralj, boječ se hujše zmešnjave, poklical neki zvesto mu udani polk za lastno varstvo v Verzalj in tudi ni hotel potrditi občnih človeških pravic, raznesel se je v Parizu glas, da kralj hoče siloma uničiti vse, kar je do sedaj priznal. Njegovi nasprotniki so po draginji žita in kruha razdraženo ljudstvo našuntali, da je šlo v Verzalj. V istini je dné 5. oktobra okolo štirih popoldne prilomastila velikanska drhal pred kraljev grad v Verzalj; tu so bili namešani ženske in moški, zbrana je bila vsa sodrga velikega mesta, kateri se je pridružilo ogromno krdelo radovednih zijalcev. Poslali so deputacijo h kralju, katera je od njega zahtevala pomoči zoper draginjo in lakot in pa, da naj stolišče prestavi v Pariz. Na večer šele je došel poveljnik pariške narodne straže, Lafajet s svojim batalijonom. Napravil je mir, zavaroval grad s stražami ter jamčil kralju za popolno varnost njegove rodbine in palače. Celo noč so lazili pariški rovarji, deloma podkupljeni in našuntani

„Ubogi Ludovik,“ vzdihne Žabó, ki je precej kralja spoznal, „o čem pač zdaj premišljuješ? Če bi ti slišal pogovore, katere sem slišal jaz, ‚slovó bi strahu upu dal‘. Da, dobro vem, umoriti te hočejo. Prej ne bodo mirovali, dokler se tebe in tvojih ne znebijo popolnoma! Oj krvoločniki!“

okolo grada, da bi našli kak uhod v kraljevo palačo. Proti jutru se jim je posrečilo, drli so naravnost proti spalnici kraljice, da bi jo usmrtili. Le junaštvo nekaterih stražnikov, ki so do zadnjega dihljaja branili vrata, rešilo je prestrašeno Marijo Antonijo; na pol oblečena je ubežala napadalcem ter prihitela h kralju. V tem je prišel tudi Lafajet ter s svojimi grenadirji prepodil drhal iz grada. Krvoloki pa niso hoteli odjenjati, razsajali so na vso moč pred gradom in hoteli videti kralja. Ko se Ludovik XVI. pokaže na balkonu, vzprejme ga tisočerni klic: „V Pariz, v Pariz!“ in moral se je udati ter se preseliti v glavno mesto.

Dne 6. oktobra ob 1. uri popoldne se odpravi velikanski sprevod na pot proti Parizu. Prve so stopale ženske, ki so nosile na dolgih drogih nasajene glave ubitih kraljevih stražnikov. Za njimi so gonili ostalo telesno stražo, kolikor so je mogli zasačiti. Velika kočija, v kateri je bila kraljeva rodbina vkupe stlačena, pomikala se je počasi skozi goste tolpe, krog nje pa so se gnetle pijane babure in razgrajajoči moški, ki so se režali v kralja in kraljico, ju zasramovali in preklinjali ali pa se njima grozili. Nekateri so tulili grde pesmi, drugi pa so na kraljevo rodbino kazaje na vse pretége kričali: „Tu Vam peljemo peka in pekinjo in pekovskega fanta!“ Za kraljevim vozom so peljali topove, a na njih so se sede ženske, ki so na dolgih sulicah imele nasajen hlebec kruha ali pa kos mesa. Cesta do Pariza je bila tako natlačena radovednežev, da se je sprevod moral večkrat ustaviti.

Zaslišijo se v bližini nagli koraki in Žabó neha sam seboj govoriti. Bil je iz bližnje stražnice prihajajoč stražnik, kateri je pred Zabótom obstal.

„Idi gori k Ludoviku Kapetu, pa mu za-trôbi, naj se okna ogiblje“ zaropoče prišlec.

Žabó vrže puško na ramo in brzo zgine v

Črez šest ur je trajala ta grozna vožnja. Pred mestom je župan čakal kraljevo rodbino, jo spodobno pozdravil ter slavil lepi dan, ko se je francoski kralj vrnil v glavno mesto svoje države. Kralj mu je odgovoril, da je prav rad prišel, kraljica pa je pristavila, da s polnim zaupanjem stopa v dobro mesto. Po tem vzprejemu se je Ludovik XVI. ponižan in zasramovan peljal v svoj grad Tuilerije.

Tisti trenotek, ko se je Ludovik XVI. preselil v Tuilerije, ni bil več svoboden človek, nego jetnik rovarjev, ki so že delj časa gospodarili v Parizu. Da bi se torej odtegnil vsaki sovražni sili, sklene kralj s svojo rodbino na tistem pobegniti iz Pariza do belgijske meje. Kraljici je preskrbel švedski plemenitaš, grof Ferzen popotni list, glaseč se na livlansko baroneso Korff z dvema otrokoma in spremstvom. Kralj sam, v strežaja preoblečen, bi jo moral spremiti. General Buljé, zvesto udan svojemu kralju, razpostavil je po vsej cesti do meje majhna krdela dragoncev, da bi varovali begunce. Srečno zapusté begunci po noči od 20. na 21. dan junija 1791 Pariz ter polni veselih nad ob osmih zvečer prispejo do postaje St. Menehauld, kjer jih pričakuje oddelek konjice; ponižno pozdravlja častnik približujé se kočiji, visoke potnike in nesrečni kralj je tako nepreviden, da mu odzdravlja ter pogleda skozi okno. Dasi je bil mrak — vender ga spozna poštar Drouet, bivši dragonec in vnet privrženec nove ustave. Ker pa zarad konjиков ni mogel ustaviti potnikov, zajaše konja ter po stranski poti v temni noči oddirja v bližnje mesto Varen, kamor je cesta držala. Ondu vzbudi svojega prijatelja, občin-

temnem hodniku, po katerem se je dospelo v stolp. Mostovži in stopnice so bile kaj slabo razsvetljene, pa vojak vender ni zgrešil poti. Ko ide mimo kraljičine sobe, sliši jo z otroci moliti.

Žabó je bil samo na videz republikanec. ne pa kakor njegovi tovariši, zaradi tega je bil na skrivnem prijatelj kraljeve rodbine. Dostikrat,

skega upravitelja Sausse-a in z nekimi somišljenci vkupe skleneta ustaviti begunce.

Ko tedaj kraljevi voz o polnoči pride v Varen, čaka ga že Drouet s svojimi pristaši. Z napetimi puškami ustavijo potnike in Sausse kot uradna oseba zahteva njih potni list ter jih pozove, da gredó ž njim v njegovo stanovanje. Dela se iz prva, kakor ne bi poznal potnikov, ali skrivaj pošilja po bližnjih vaséh svoje posle; povsod se bije plat zvoná, od vseh strani se privale oboroženi kmetje in narodni gardisti — in ko je bilo dovolj ljudstva zbrana, stopi Sausse pred kralja ter s prstom kazaje na njegovo podobo, ki je na steni visela, pravi z mirnim glasom: „Sire, to je Vaša podoba!“ Ko je Ludovik XVI. videl, da so ga spoznali, vzdihnil je milo: „Res je, kralj. sem Vaš! Obdan od bodal in sulic pribežal sem iz glavnega mesta k Vam, da bi med vernimi svojimi našel tisto svobodo, katero uživate Vi vsi, če bi delj ostal v Parizu, moral bi poginiti s svojo rodbino.“ Trdil je, da nikakor ne misli bežati na tuje, samo v Montmédy naj ga pusté in tudi ž njim naj gredo tje, če mu ne verjamejo. Pa nič mu ni pomagalo, moral je iti v zapor, dokler niso Lafajetov pribočnik in trije poverjeniki narodne skupščine prišli za njim ter ga peljali nazaj v Pariz. Narodni brambovci so z nasajenimi puškami spremljali kralja od mesta do mesta in povsod se je zbralo dosti radovednega sveta. V Parizu je kar človek stal pri človeku, in vender nihče ni besedice ni zinil. Na vogalih je bil namreč pribit oster ukaz: „Tepen bo, kdor bo kralju slavo kričal; a na vislicah bo visel, kdor ga bo razžalil.“ Istega dné 25. junija, ko se je Ludovik XVI.

ko jo je moral na majhnem vrtu na izprehajališči stražiti, zalivale so mu solze oči, posebno če je videl, kako živo se ljubi kraljeva rodbina, če je slišal otročje pa plašne opazke malega Dofêna.*

Zabó ostoji in vleče na ušesa.

„Usmili se nas, vsegamogočni Bog“, moli mali Ludovik, „blagoslovi tiste, kateri se nas

na večer pripeljal v Tuilerijski grad, ustavila je narodna skupščina kraljevo oblast, ter si jo prilastila sebi. Kralj in kraljica sta bila zdaj prava jetnika na lastnem dvoru, povsodi jima je bila straža za petami; celó spati sta smela samo pri odprtih vratih, a ko jih je kralj nekoč zaprl, odprl jih je takoj stražeči častnik zopet.

Najhujši rovarji v narodni skupščini so hoteli kralja zatožiti, da bi popolnem uničili njegovo oblast. To se takrat še ni zgodilo, a stražili so ga ostro ter ponižanemu kralju le priznali kraljevo čast in oblast, da je dné 14. septembra 1791. l. zopet prisegel na nekoliko prenarejeno ustavo.

Ko je mladi avstrijski vladar Franc II. v posebnem oklici zahteval od Francozov, najodpravijo vse nove naredbe ter ponovijo stan pred letom 1789., prisilili so dne 20. aprila 1792 kralja Ludovika, da je napovedal vojsko „kralju ogerskemu in češkemu“ in njegovim zaveznikom. Zdaj so ustaši zahtevali še več od njega; ker pa kralj ni privolil, da bi se uporni duhovniki (ki niso prisegli na ustavo) pregnali ter odpeljali prek morja in da bi narodni stražniki v varstvo glavnega mesta se zbrali v Parizu, nastal je silovit upor. Nad 10.000 ljudi izmed najbolj zavržene druhali je šlo nad kraljevi grad; nesrečnega kralja so zasmehovali, a prisiliti ga niso mogli, da bi potrdil rečene zahteve.

Za malo časa so se prestrašili celo zmerni republikanci tega rovarjenja najhujših Jakobincev; ker pa jih

* Kraljevič.

spominjajo, kateri morajo za nas trpeti. Omeči srca naših sovražnikov in daj kralju moč, da voljno prenaša vse križe in težave, katere si mu naložil. Gospod, tudi moja odgojiteljico milostljivo tolaži v njeni žalosti!"

Vrlega Žabóta oblijejo solzé, ko sliši malega Dofêna tako moliti, koraka dalje in si briše oči,

niso krepko zavrnil in primerno kaznovali, rasla je njih drznost od dné do dné. Poklicali so iz vseh delov Francije najbolj zavrženo druhal, med njo tudi mnogo obsojencev na ladijah v Pariz. Splošna razburjenost pa še vzkipi huje, ko se izve razglas sovražnega poveljnika, vojvode Brunšviškega, kateri se je grozil, da bo prišel v Pariz in razdejal vse mesto, če bi se prevratniki še kedaj predrznili vlomiti v tuilerijski grad. Dné 10. avgusta 1792 so se znova uprli, polastili se oblasti pariškega mestnega zbora ter zopet napadli kraljevi grad. Švicarji kraljevi stražniki kazih 950 mož, bi lahko ukrotili in pregnati razdivjano druhal, a kralj jim je ukazal orožje odložiti, ter jih je izročil ljutosti njihovih in svojih sovražnikov. Zdaj so ga prisilili, da je s svojo rodbino bežal v zbornico postavodajalne skupščine. Dospevši v zbornico, vzkliknil je kralj poslancem: „Gospodje! Prišel sem, da bi ubranil veliko hudodelstvo. Mislim, danisem nikjer tako varen, kakor med Vami.“ Hladno so ga vzprejeli ter mu odkazali oddelek časnikarski, kjer je moral poslušati, kako so sklepali o njegovi usodi.

Kmalu po kraljevem odhodu je prišla črna vojska pred Tuilerije ter se skozi odprta vrata vsula na dvorišče, od tod pa je silila v sam grad. Švičarski stražniki so hrabro branili uhod in niso se ganili z mesta, niti so po nepotrebnem hoteli prelivati krvi. Ko pa je med napadniki nekdo sprožil puško, začeli so tudi streljati. Švicarji in slavno so zmagali ter nasprotnike zapodili v beg. V tem pride povelje od kralja, da ne smejo več streljati, nego da imajo ostaviti grad ter se vrniti v svoje vojašnice. Nesrečniki so ubogali, toda med potjo so jih

v katere so mu še vedno silile solze. Naposled obstoji pred vrati kraljeve sobe. Potrka rahlo in kralj zakliče: „Prosto!“

Vojak stopi v borno izbico in po vojaški pozdravi kralja, ki je čital neko knjigo. Ludovik ga jako milo pogleda. Bled obraz nesrečnega vla-

Šentjakobska knjižnica v Ljubljani.

meščanski brambovci večino postreljali; samo kakih 200 mož se je rešilo v bližnjo cerkev.

Celih šestnajst ur je kraljeva rodbina tičala v temni luknji in komaj je dihala od grozne soparice. Črez noč so jo zaprli v sosednjo hišo, a drugi in tretji dan so jo zopet vlekli nazaj v časnikarski predelek. Potem je skupščina sklenila kralja odstaviti ter njega in njegovo rodbino izročiti pariškemu starešinstvu. Pariško starešinstvo je kralja z rodbino vred zaprlo v Templu, v premočnem gradu vitezov templarjev, kjer so ga trdo držali, ostro nadzorovali ter neprestano žalili in zasramovali.

Odslej je bilo življenje kraljeve rodbine le jedna sama nepretrgana vrsta ponižanj in bolečin, pravo mučeništvo, kakor mu v celi zgodovini človeškega trpinstva ne najdemo več enakega. Kaka usoda jih je čakala, videli so jasno v onih groznih septemberskih dnevih, ko je pariška sodrga v petih dneh podavila 1300 političnih jetnikov in navadnih zločincev poraznih ječah. Najzvestejšo kraljičino prijateljico, princesinjo Lamball, so ubili, odsekali ji glavo, nasadili jo na drog ter jo pri oknu kazali zaprti kraljici. Kmalu potem se je pričela pravda proti nesrečnemu kralju Ludoviku XVI. Obkrivili so ga zveze s francoskimi sovražniki. V radikalni stranki, katera se je bila polastila krmila, zavlada je prepričanje, da se ljudovlada ne dá ohraniti, ako se ne usmrti zastopnik monarhije. In posadili so ga na zatožno klop v narodnem zboru.

Kralju se je dozdevalo, da ne bo živ prišel iz zapor, pa se je pripravljaj na smrt. Dné 3. oktobra so njega in kraljeviča ločili od ostalih; le v pričo straž so

darja in pa resno gledajoče njegove oči pripravijo dobrega Žabota čisto ob govor.

„Kaj hočeš, sin moj?“ vpraša ga Ludovik prijazno.

„Sire,** dobil sem povelje, naj Vam velim, da bi se ogibali okna,“ reče vojak bolj proseč, kakor zapovedujoč.

se shajali vsak dan po nekoliko ur. Časopisov niso dobivali, tudi jih nikdo ni smel obiskati; prav nič niso vedeli, kaj se godi zunaj in kaj bo ž njimi. Le strežaj Klerij je časih kralju povedal kako novico ter ga pripravil, da ga ni čisto iznenadilo, kar je prišlo. Dne 26. decembra so ga z njegovimi zagovorniki pozvali v narodni zbor na končno obravnavo. Zasmehuje so mu odrekli kraljevo čast in kraljev naslov ter ga imenovali Ludovik Kapet.

Zastonj se je branil nesrečni kralj priznati tako strastno in jednostransko sodišče; zastonj so ga njegovi zagovorniki: prebrisani Tronšé, nekdanji njegov minister, sívolasi Malzerb in mladi prav zgovorni Desèze zagovarjali z navdušeno besedo in neovržnimi dokazi. Navzlic občudovanim zagovorom ga je spoznala velika večina (683 glasov od 721) krivega, da je izdal državo in narod. Zmernejši prevratniki so hoteli sedaj nesrečnemu kralju rešiti vsaj življenje, a krvoločni jakobinci so pritiskali tako silno, da so dne 17. januarja 1793. l. z večino jednega glasu (361 od 720 glasujočih) obsodili kralja na smrt. In ta glas je oddal celo njegov sorodnik, nesramni Ludovik Filip, vojvoda orleanski!

Zastonj je prosil kralj, da bi mu dali tri dni odloga ter oprostili njegovo rodbino. Dovolili so mu sprejeti nepriseženega duhovnika, Škotca Edžuerds-a, ki ga je izpovedal. Smel je tudi pred smrtjo še videti svojo ženo in svoja otoka, katerih ni videl od 10. decembra. Grozno je bilo videti, kako je Ludovik od njih jemal

**) Presvitli gospod.

Izginila je takoj nevolja, katera se je pokazala na plemenitem kraljevem obrazu.

„Bom se ga ogibal,“ deje kralj nato mirno. „Idi pa to naznani mojim tlačiteljem. Varuj se pa, sin moj, mene v prihodnje imenovati Sire! zakaj, če bi to zvedeli tvoji predstojniki, mogli bi ti zelo škodovati.“

slovo. Ko je stopil pred nje, objeli so drug drugega, in pol ure nikdo ni mogel dati glasu od sebe; prevelika žalost jim je kar sapo zapirala. Naposled so se jim vlile solze in jeli so tako strašno vzdihovati in jokati, da je skozi debelo zidovje bilo slišati na ulice. Zdaj jim je bilo lažje in mirno so se menili in tolažili skoraj celo uro, potem pa so se ločili. Zadnjo noč se je kralj dolgo pogovarjal s svojim izpovednikom. Drugo jutro, dne 21. januarija 1793, vstal je na vse zgodaj ter poklical k sebi izpovednika, ki mu je čital mašo in mu podelil sveto obhajilo. Malo pred deveto uro je prišel surovi pivovar Santer ponj. Ko je šel doli po stopnjicah, ozrl se je zadnjikrat na okna, za katerimi so tičali žena, otroci in sestra. Pred Templom je čakala kočija, v katero so se vsedli kralj z izpovednikom in dva stražnika. Štirideset tisoč mož je z nabitimi puškami stražilo, da bi zadnji trenotek kdo kralju ne prišel na pomoč. Od Tempła do morišča jih je stalo po čvetero gostih vrst na vsaki strani, na vsakem voglu so bili nastavljeni topovi a za vozom je jahalo krdele konjikov.

Ob desetih se je kralj pripeljal na trg Ludovika XI. Sredi trga je stal morilni oder, okoli in okoli pa je bilo nameščenih petnajst tisoč vojakov. Med potjo je kralj pobožno molil. Prejemši blagoslov od svojega izpovednika, šel je popolnem udan v božjo voljo na morilni oder. Zadnjikrat je skusil k ljudstvu govoriti; a slišale so se samo prve besede; „Francozje, jaz umrjem nedolžen in ti, nesrečni narod — —“. Drugih besed nikdo ni razumel, ker so bobnarji zabobnali. Miren je glavo položil pod sekiro, katera mu jo je odsekala v prvem

Pri teh besedah se vrlemu Žabotu oči za-iskré. Zarožlja s puško in ravno hoče spregovoriti, kar mu na uho zadoni oster glas njegovega častnika.

„Tako se zvršujejo moji ukazi?“ zarohni surov republikanec nad Žabótom. „Si-li naznanil prepoved Ludoviku Kapetu?“

Žabó pritrdi.

trenotku in Edžuerds je vzkliknil; „Sin svetega Ludovika, povzdigni se v nebesa!“ Rabelj je pokazal krvavo glavo umorjenega kralja zbranemu ljudstvu, a le posamezni so vzkliknili: „Živel narod, živila republika!“ Tako je svojo dušo izdahn timer najpoštenjši in najčistejši vseh francoskih vladarjev. —

Ali kupa bridkosti še ni bila izpraznena! Grozne so bile muke, ki so jih jakobinski trinogi pripravili nesrečni kraljici Mariji Antoniji. Dne 3. julija so ji prav iz naročja iztrgali osemletnega sinčka. Celo uro ga je branila, kakor le mati more braniti dete svoje, odpeljali so ga stoprav potem, ko se je jeden izmed njih grozil, da usmrti hčer, ako se mati ne uda v bridko usodo. Mladega kraljeviča so potem izročili surovemu čevljarju Simonu, ki je na vse mogoče načine trpinčil ubogo siroto. Še svoje matere ni smel več obiskati, ta pa je stala po cele ure, blede obraz tiščaje proti železju, da bi morda slučajno zagledala svojega ljubčka. Ravnal je tako grdo z njim, da je kraljevič shiral, povrnil ga je prevratnikom, ki so ga vtaknili v Tempel v ječo, kjer je dne 8. junija 1793. l. izdahn timer nedolžno svojo dušo. Bilo mu je deset let. —

Dne 8. avgusta se je morala Marija Antonija ločiti tudi od hčere in od svakinje, rahločutne Elizabete. Na bena solza ji ni rosila očesa, saj je nekatera nesreča tako velikanska, da je niti solze ne tolažijo. Molče ostala svoje drage, molče stopi črez prag. Ko slučajno z glavo butne ob duri, vpraša je nekdo, če jo je zbolelo. „O ne“ — bil je odgovor, — „sedaj me nič več ne more boleti.“

Castnik ga pogleda zvedavo ter se potem obrne h kralju.

„Od zdaj se Vam je strogo ogibati okna,“ zapoveduje mu oblastno, „če ne, bomo ga zadelali z deskami!“ *Šentjakobska knjižnica v Ljubljani*

Kralj od jeze zardi, pa kmalu se zgubi rdečica in kralj mu čisto mirno odgovori: „Ta

Odpeljali so jo v drugo ječo, ki je bila zaradi tega na strahovitem glasu, ker so se tje pošiljali večjidel taki, katerim je bila namenjena smrt na giljotini. Dne 3. oktobra je zahteval jeden najstrastnejših prevratnikov, naj se postavi Marija Antonija pred revolucionarno sodišče. Predlog je bil vzprejet in že dne 14. okt. vrel so Parižanje gledat lepo blede ženo, z lasmi, katere je pobelila ena sama noč v Templu, — nekda občeudovano kraljico, sedaj najubožnejšo siroto na svetu. Pred sodiščem, sestavljenim največ iz obrtnikov, nosi se kraljica s tako mirno visokostjo, da je celo surovo občinstvo nehoté potihnilo pred veličanstvom nje duševnega plemstva. Skoraj dva dni je trajala pravda brez prenehanja, — a nobena slabost se ni lotila junaške kraljice. Odgovarjala je mirno in jasno, a na konci je še posebno naglašala, da ji ničesar niso dokazali. Ob 1½ 5. zjutraj dne 16. okt. se proglasi smrtna obsodba, kraljica jo mirno poslušala ter mirno zapusti dvorano. Ko se vrne v ječo, piše še nekaj vrstic svoji svakinji, opominja svojega sina, naj se nikdar ne poskuša maščevati nad morilci svojih staršev, poslavlja se bolestno od svojih otrok in potem se hladnokrvno pripravlja na svojo zadnjo, težko pot.

Po izpovedi si priredi uboge ostanke svoje oprave. Na glavi bela čepica s črnimi trakovi, okoli zapestja trakovi iste boje, vrhu črnega spodnjega krila belo gornje in jopica z belo muselinasto ruto — to je bila njena oprava. Komaj je bila gotova s svojimi pripravami, že se ob 11. uri prikaže rabelj. Marija Antonija je vender upala, da ji bode mestni odbor pariški preskrbel kočijo, pa kako jo pretrese, ko zagleda iztopivši iz ječe borno dvo-

vrli mož mi je že to naznanil.“ Ko to izgovori, vzame knjigo in čita, med tem pa ona dva ostavita sobo.

„Klerij!“ zakliče kralj.

Takoj vstopi strežaj.

„Poizvej o prvi priliki, kako se imenuje vojak, ki je bil ravnokar tukaj,“ reče kralj.

„Ga že poznam, S're,“ odvrne Klerij. „Moj prijatelj iz mladih let je in se imenuje Žabó. Spoznal sem ga po glasu.“

„Porochi mu, da se mu pristrčno zahvaljujem, ako ti bo možno to storiti,“ veli Ludovik Šest-

kolnico, z golo desko pripravljeno — kraljici za sedež! Takoj pa jo zopet navdahne stari ponos in navzlic temu, da sta ji bili roki na hrbtu zvezani, vender ni bila nikoli bolj kraljica, nego ravno v zadnjih svojih trenutkih!

Peljali so jo počasi skozi ulice, kjer je natlačeno stalo ljudstvo, večjidel nemo in tiho, kakor bi se sramovalo zločina, kateri se ravnokar vrši v njegovem imenu. Hladnokrvno se ozira kraljica na zbrano množico, le ko pridejo mimo tuilerijske palače, ko se spominja svojega soproga in svojih otrok, pretresavajo jo boleštni spomini, a takoj se ohrabri, mirno stopi z voza, mirno koraka po stopnicah k morišči, kjer je bila $\frac{1}{4}$ na 1. popoldne rešena vsega trpljenja. Umrla je lepo smrt mučenice in junakinje!

Glavo so pa odsekali tudi kraljevi pobožni sestri Elizabeti dne 9. maja 1794. l. — Od nesrečne kraljeve rodbine je sama kraljičina Marija Terezija, pozneje vojvodinja anžulemska imenovana, vstala živa. Bila je dolgo časa zaprta, dokler je niso Avstrijci zamenjali za vojne vjetnike.

Iz teh vrstic je razvidno, kako grozno je razsajala francoska prekucija in koliko nedolžnih žrtev je tiste dni padlo pod rabljevo roko.

najsti. Zdaj pa pojdi ter mi pripelji mojega sina, da se bom ž njim kratkočasil.“

Strežaj odide in se kmalu potem vrne z Dofênom. Ta je bil nežen deček, lepe in vitke rasti. Približa se očetu spoštljivo ter mu z otroško ljubeznijo poljubi roko. Rahlo potegne Ludovik sinka k sebi in mu ves zamišljen položi desnico na lepo kodrasto glavico.

„Ves dan sem nekaj premišljeval,“ pravi Dofên.

„Kaj pa?“ popraša ga kralj.

„Kako se je pač prigodilo, da so Francozi tako strašno nezadovoljni s svojim kraljem,“ odgovori deček.

Pri teh besedah se kralju čelo omrači, in on vzdihne takó, da ga deček plašno pogleda ter vpraša:

„Oče, sem te morebiti razžalil s tem vprašanjem?“

Kralj odmaje z glavo.

„Zvedi vse, sin moj,“ pravi zatem. „Ti veš, da jako ljubim svoje ljudstvo in da je jedina moja skrb, osrečiti ga.“

„Dobro vem“, odvrne Dofên, „saj sem te slišal tolikrat zdihovati: „Oj ubogo, zapeljano ljudstvo!“

„Mnogi in veliki boji, katere so imeli najini predniki,“ nadaljuje kralj, „spraznili so sčasoma

državno denarnico, in tlačeči dolgovi mi niso dali mirno spati. Mnogi svètniki so mi zategadelj svetovali, naj skličem poslance, to je, najboljše in najpametnejše može vsega ljudstva, pa da naj ž njimi razsodim, kako bi se dolgovi lažje poplačali. Ubogal sem svoje svètnike, pa uvidel sem kmalu, da sem s tem sam sebi največ naškodil, zakaj poslanci so se samo pogovarjali in sklepali, kako bi mi sčasoma vzeli vso oblast in se me znebili popolnoma.

Tega pa že zaradi tebe nisem smel privoliti, ker ti si moj naslednik, in tako se je razdor širil vedno bolj. Slabi in razvajeni ljudje so ga povečevali in so mene, kakor tudi tvojo pridno mater zelo očrnili.“

Dofên prikima.

„Dá,“ reče Dofên, „videl sem že večkrat mater zaradi tega jokati. Pa povej mi, oče, bode-li nas narod vedno črtil?“

„Znabiti, da še kdaj ljudstvo spozna svojo zmoto, pa bojim se, da bo prepozno,“ pravi kralj ves zamišljen.

„Zakaj pa prepozno?“ vpraša kraljevič.

„Upajmo najboljše, sin moj,“ reče kralj, „zda pa mi le pripoveduj, kaj si se naučil iz rimske zgodovine.“

Dofên počne resno razlagati, česa se je naučil, dokler mu naposled oče ne veli: „Zados

za danes, otrok moj. Zadovoljen sem s teboj. Idi zdaj, pozdravi mamko, pa ji reci v mojem imenu lahko noč!“

Dofên poljubi očetu roko, ter ga zapusti. Dolgo je korakal francoski vladar po sobi semtertje premišljeva je svojo britko usodo. Na posled se je vlegel k počitku. Spal je tako mirno, kakor tisti, čegar vesti ne teži nobena krivica.

Drugo poglavje.

Drzovit namen.

V mali sobici necega poslopja blizu Tempa je korakal vrli Žabó sem in tje. Čas službe mu je potekal in užival bo torej nekaj dni mir.

V tem hipu nekdo potrka.

„Prosto!“ zakliče Žabó.

Vstopil je njemu ptuj gospod.

„Stanuje li tukaj stražnik Žabó?“

„Prisrčno vas pozdravljam,“ pravi ptujec.

„Imam vam nekaj silno važnega naročiti.“

Žabó ponudi ptujcu stol in se vsede njemu nasproti.

Ptujčev obraz je bil ostro zrisan, plemenit, njegove temne oči pa so se žarile kaj čudno,

tako žarile, da se je bilo bati, njegovo naročilo bo gotovo nevarno.

„Ljubite vi kralja?“ popraša prišlec malo potem.

Žabó se strahu zgane.

Ptujec izvleče zlat medaljon, v katerem se je videla lična podobica Marije Antonjete.

„To vam bodi v znamenje, da nisem izdajalec,“ mēni ptujec, „in da se boste še uverili bolje, čitajte evo moje ime“.

S temi besedami poda stražniku posetnico, na kateri je bilo pisano: „Aksel Ferzen, švedski grof.“

Po tem takem je bil Žabótov gost inostranec, kar je ta že spoznal po naglasu besedij.

„Govôrite tedaj,“ reče stražnik.

„Ljubite li kralja svojega?“ vpraša grof zopet.

„Zelo nesrečen je siromak,“ izgovarja se Žabo. Nato dé Ferzen: „Vmoriti ga hočejo!“

Pri teh besedah se stražnik strese in oči pobesi. Grof se mu je zdel čuden, prav čuden.

„Veliko zaslugo pa tudi zahvalo bi si pridobila s tem pri potomcih, ako bi ga rešila,“ nadaljuje grof.

„Ali pomislite gospod, jaz sem republikanec,“ zavrne ga Žabó.

„Pa vi vender ljubite kralja, čeravno ste republikanec, to jaz dobro vem.“

„To je istina.“

„Ni nama do tega, da kralja postaviva na prestol, ne! nego samo da ga iztrgava krvoločnim rokam besnih Jakobincev,“ prigovarja Ferzen.

„Jaz? Jaz bi naj“ jeclja stražnik.

„Kralja rešil in tako državi in kraljevi rodbini koristil,“ dostavi Ferzen.

Žabótu se kar oči zasvetijo. S tem mu je grof zbudil njegovo častilakomnost.

„Kako naj bi to storil?“ pozveduje stražnik.

„Lahko, in še kako lahko,“ mēni Ferzen. Za nekoliko dnij pa tako morate h kralju na stražo in pri tej priliki zaméniti ž njim oblačila.“

Žabo kar strmi pri tem predlogu.

„Zapazili me bodo in ubili,“ pravi klaverno.

„Kaj pa še!“ odreže se Šved. „Dajte si gori v kraljevi sobi usta zamašiti in se zvezati in tako pade vsa krivda na ubežnika. Strežaj Klerij pa, kateri bo kralju pripomogel k begu, bode se že rešil. Privolite v ta predlog?“

Žabó molči. Misli, težke misli so mu napolnjevale glavo.

„Privolite?“ vpraša Šved v drugo.

„Nevarnost je prevelika,“ izgovarja se vojak. Oblak nevolje zatemni za trenutek grofov obraz.

„Če nočete vi, pa dovolite vsaj meni, da to nalogo zvršim,“ sili grof. Moj strežaj dobro razume obličja ponarejati, odmah me bo tako opravil in oplel, da vam bom za las podoben.“

„Če vas zasledé, zapadete smrti, kakor tudi jaz,“ reče Žabo.

„Vi se bode te izgubili s prizorišča, novcev bode te že toliko dobili, da lahko pridete na kako varno mesto in da se bode te lahko preživeli. Jakobinci pa bodo mislili, da ste ubiti.“

Potem, ko si je švedski grof že dolgo prizadeval, s svojo zgovornostjo pridobiti Žabóta, privolil je zadnji, in takoj sta se dogovorila, o kateri uri naj bi se vršila sprememba.

Ne dolgo pred službenim časom je prišel grof sè svojim strežajem v Žabótovo stanovanje, in zdaj je strežaj grofa brzo tako spretno opravil, da je bil Žabótu podoben, kakor rodni brat. Žabó zapusti v grofovi obleki svojo hišico, Ferzen pa s puško črez ramo koraka v bližnji Templ s trdnim sklepom, dâ reši kralja.

Ko jo primaha do jetniških vrat, najde precej stražnikov, ki so tudi prišli, kakor on, da se zamené s tovariši, kateri so stražili v jetnišnici.

„Tam-le prihaja Žabó!“ zavpije jeden.

„Hej, državlján Žabó, kaj ste počenjali?“ zadere se drugi ter mu krepko strese roko.

„S Kapetom je bogme pri konci,“ modruje tretji, „že so ga zatožili izdajstva in jutri se že prične pravdanje. Pri moji veri! tu se bodo go-dile še take reči, kakoršnih še svet ni videl.“

„Kaj še,“ zavrne ga Ferzen, „niso-li tudi Angleži obsodili svojega Karola!“

„Izvrstno, Žabo,“ vzklikne jeden, „ti znaš zgodovino! Pa povej nam še, kaj se je končno ž njim zgodilo?“

„Obglavili so ga,“ odgovori Ferzen.

„Izvrstni, da izvrstni Angleži!“ vzklikne več stražnikov h krati.

„Kako se je pa imenoval junak, ki je takrat vodil republikance?“ vpraša jeden.

„Kromvel naj živi!“ zavpijejo vsi, ko jim Ferzen imenuje onega puritanca*, ki je imel tisti čas usodo Angleške v rokah.

Pri tej priči se otvoré vrata in tjekaj prišedši častniki strogo začnejo poizvedavati, komu so ravno prej stražniki klicali „živijo“.

„Kromvelu, angleškemu Robespieru!“ pravijo mimo častnikov v Templ idočí stražniki.

Videlo se je, da so se častniki posvetovali in pogovarjali, kdo je ta Kromvel in kaj pomeni; sklenejo naposled povprašati stražnike o značaju

*) Puritanci, verska družba v Angliji, kakor so na Nemškem protestanti.

tega Angleža. Na to so prišli pred vrsto nove straže in ji nakladali, da je Anglija sovražna francoski republiki, in so stražnikom prepovedali, da ne smejo nikomur drugemu klicati „živijo“, kakor le Robespieru, Maratu in Petionu.

Jeden izmed stražnikov reče: „Žabo nam je raztolmačil, da je bil Kromvel prvi republika-nec, kateri je svojega kralja obsodil.“

„Kje je Žabó?“ vpraša jeden častnikov.

„Tukaj sem,“ javi se Ferzen srčno.

„Državljan razloži nam to stvar!“ zahteva častnik.

„Kromvel je zatožil Karola, angleškega kralja in ga ukazal obglaviti,“ pripoveduje Ferzen, „in mislim, da bo Robespier učinil ravno tako.“

Te besede so vidno pomirile častnike, videlo se je, da so vselej dozdevnega Žabóta čislali kot najzvestejšega stražnika, zakaj izročili so mu nadzorovanje vrta, v katerem se je kralj sprehajal sè svojo rodbino.

Kedo je bil veselejši, kakor Ferzen. Danes bo zopet videl nesrečno rodbino, ki jo je takrat spremljal na ponesrečenem pobegu v Varen, danes se mu znabiti že posreči, da ga iztrga žrelu republikanske pošasti. Le težko je prikrival svojo razburjenost.

Tretje poglavje.

Spodletelo mu je.

V malem vrtu Templa se je sprehajala kraljeva rodbina. V to sta ji bili odmerjeni dve uri. Kralj se je igral z Dofenom in princesinjo Marijo Terezijo, med tem, ko se je kraljica sprehajala sè sestro svojega moža. Bilo je pri tej priložnosti ganljivo gledati vjeto rodbino. Kaj so zakrivili nedolžni ljudje, ki so se tako iskreno ljubili? tako se je moral vsak nehoté vprašati, ki jih je videl. Usoda jih je posadila na kraljevi prestol Francoske, in to je bilo hudodelstvo, zaradi katerega so jih besni Jakobinci tožili na smrt.

Med tem, ko se je kralj zabaval sè svojima otrokoma, kramljala je Marija Antonjeta s princesinjo Elizabeto. Bile so nepomenljive reči, o katerih sta se pomenkovali, zakaj v grenkih urah se radi spominjamo malenkostij, katere nas lahko razvedré.

Kraljica je govorila o svojih prijateljicah, o gospe Kampovi in o vojvodinji Lambalovi, ki sta obe bili tisti čas na Francoskem.

„Pozabili ste omeniti grofa Ferzena,“ spregovori v tem hipu nekdo blizu nje.

Marija Antonjeta strepeče, kakor šiba na vodi.

Brzo se ozré in zapazi stražnika.

„Kedo ste?“ vpraša ga tiho.

„Priatelj,“ zagotavlja stražnik, „za božjo voljo sprehajajte se polagano dalje, da nas ne zapazijo!“

Kraljica prime princesinjo Elizabeto za roko in šli sta dalje. Njen glas pa je bil trepetajoč, ko je počela govoriti sè svojo spremljevalko.

„Spoznala sem ga k priči“, počepeše kraljica svoji spremljevalki, „grof Ferzen je“.

Kakor neznaten je tudi bil ta prizor, vender je obrnil na-se pozornost stražečega častnika.

Prihiti takoj tjekaj in popraša stražnika, kaj da se je pripetilo.

„Državljanica Kapet je nedostojno govorila o vladajočih osebah,“ pripoveduje Ferzen, „a jaz sem ji to ostro prepovedal.“

Častnik mu prikima v znamenje pohvale in se povrne na svoje mesto, kraljica je med tem vkrotila svojo razburjenost in hladnokrvno je šepetala s princesinjo Elizabeto. Le včasih se je ozrla s prašajočim pogledom na stražnika, kateri pa je, kakor se je činilo, malo se brigal za kraljevo rodbino ter se obrnil proti stolpu.

Kraljevim je naposled potekel čas sprehajanja; tedaj pa pristopi stražeči častnik in je opomni, naj se podajo v stolp.

Vrata se škripaje zapró in Ludovik, kralj Francije je sè svojimi zopet v ječi.

Kakor hitro sta bila Ludovik in Antonjeta sama, povedala mu je, kar se je pripetilo.

Kralj jo pazljivo posluša. Britki nasmehljaj se mu zaziblje na ustnicah. „Prepozno,“ zamrmra zatem pri sebi. „Grof dirja v pogubo!“

„Zakaj?“ vpraša kraljica.

„Ker v ugodnem času brez vas ne zapustim Templja,“ odgovori ji kralj. *Sentjakobska knjižnica*

Marija Antonjeta si glavo opré na roké in kapljajo ji med prsti svitle solze na tla.

„Oj, omahljivost!“ ihti potem.

Zastonj si je kralj prizadeval jo vtolažiti.

„Zaradi mene naj se nobeden več ne poudaje v nevarnost,“ pravi Ludovik, „usoda me je samo z nesrečo obsipala. Teži me življenje vsakega, ki se odslej žrtvuje zame. Bog je odločil, da me zadene najhujše, naj bo! Udam se na božjo voljo.“

Ludovik je bil jako potrpežljiv, zategadelj se časih s kraljico nista mogla sporazumeti.

V tem hipu pa pride čemerén čevljar Simon v sobo. Ta surovi Jakobinec se previdno ogleda in reče zatem možem, ki so postali v hodniku. „Državljan Kapet in njegova žena sta že tukaj. Prevarili ste se jako.“

„Ali se daste za nos voditi!“ oglasi se jih več. „Vemo dobro, da nam hočejo kralja skrivaj odvesti. Pokažite nam tedaj jetnika!“

„Še vedno se niste privadili, da smo dne 21. septembra odpravili kraljestvo na vêke,“ zadere se Simon srdito nad njimi, „zdaj pa se le prepričajte sami, da je še Ludovik Kapet tukaj.“

Ustopilo je več besnih môž. Jeden izmed njih vpraša kralja: „Ste-li vi gotovo kralj?“

„Sveda,“ odgovori ogovorjenec, „kdo pa bi rad bil namesto mene?“

Potem, ko se moŕje osvedoči, da še kraljeva rodbina ni odišla iz Templu, ostavijo ječo, da bi naznanili zunaj čakajočemu ljudstvu, da je govorica o kraljevem begu izmišljena. Pri vsem tem pa se je pred Templom nabiralo vedno več ljudi, ki so kričali: „Kralj naj se prikaŕe! očemo ga videti!“

Ves Pariz je bil na nogah, pa straŕniki so obnašali hrabro ter odganjali druhal, napadajočo Templu.

Več straŕnikov obstopi kralja, da bi ga branili, če bi bilo potrebno.

„Sire, idite v svojo spalnico,“ pošepeta jeden jetniku.

Bil je oni dozdevni Ŗabó.

Kralj ga pogleda zavzet in mu reče: „Ostanem pri svoji rodbini.“

Ker so se približevali častniki, odstopil je stražnik.

„Hočejo nam kralja odvesti!“ rjove zunaj ljudstvo. „Posekajte ga! Proč z Avstrijanko!“

Častniki so se posvetovali, kaj jim je v tem v slučaju storiti ter so sklenili, da sedaj ne izpolnijo ljudstvu volje.

„Bo se že razišlo,“ mēni jeden.

„Sum, da hočejo kralja skrivaj odpeljati, ne zdi se mi neopravičen,“ opozarja nek drugi, „govori se o preoblečenih stražnikih, ki so se prikradli tu sem notri. Stari Tisot trdi, da je prej videl kraljevega strežaja Klerija pomenkovati se z nekim Žabótom“.

„Moramo narodnemu zboru nasvetovati preiskavo te zadeve,“ dejali so ostali.

Počasi so potihnili kriki razjarjenega ljudstva in kraljeva rodbina se je umirila. Kralj je odšel v svoje sobe, častniki pa v stražnico. „Pokličite stražnika Žabóta!“ zapove poveljnik.

Pozvanec pride nekaj trenutkov pozneje. Njegovo lice je bilo jako blede, hoja pa moška in neomahljiva.

Jezno so ga pogledovali častniki.

„Zatožen si, da si zanemaril svojo službo,“ zavpije poveljnik srdito. „Jetničar Tisot te je videl, ko si se pogovarjal s strežajem Klerijem. Je-li to res?“

Stražnik pritrdi.

„Klerij me je nagovoril in jaz sem ta hip pozabil prepoved,“ opravičuje se Ferzen.

„Kaj pa je hotel sluga vedeti?“ izprašuje ga častnik.

„Poprašal me je, zakaj da je ljudstvo lomastilo proti Templu,“ odvrne sumljiv stražnik, „in odgovoril sem mu, da se mi dozdeva, da je kak postopač raztrosil govorico, da kralja ni več v Templu.“

Do jutri boš iz službe odstavljen,“ reče mu na to častnik, „potem pa, če bodeš za nedolžnega spoznan, zopet lahko nastopiš službo. Odloži orožje!“

Ferzen uboga in odvedejo ga v zapor, ki je bil namenjen vojaškim kaznjencem.

„Vse prizadevanje je zastonj,“ mrmra jetnik pri sebi, ko je bil sam. „Kralj je in ostane omahljiv; potrpežljiv je jako, pa celo slab v delovanji.“ Ferzen se vleže na trdo klop, ki je bila zraven mize jedina hišna oprava puste celice. Zamisli se globoko, črez nekaj časa pa skoči po konci rekoč: „Zgubljen sem, če me ne reši slepa sreča!“

Hodil je po celici sem in tje premišljajoč, kako bi se rešil iz ječe, kajti vedel je predobro, da ne sme čakati, da bi ga v drugo zasliševali,

ker lahko bi med tem spoznal kak častnik, da on ni pravi Žabó.

Ko še to prevdarja, otvore se rahlo vrata celice in ustopi jetničar Tisot.

Če ravno se je starec vedno držal na smeh, vender je svedočil njegov obraz, da je bil prekanjenec od nog do glave. Majhne, črne, pa vpadle oči obračale so se mu po bliskovo semtertje.

„Hej, prijatelj Žabó,“ ogovori ga starec, „kaj pa ste zakrivili, da so vas vtaknili tu notri? Ste se morebiti pogovarjali v službi?“

Ferzen takoj spozna lisičjo naravo jetničarja, ki je samo prišel ogleduhovat.

„Sumničijo me, da sem prej s Kapetom govoril,“ odvrne mu mrzlo.

„Zelo hudo, da so vas zategadelj zaprli,“ miluje ga starec. „V srce se mi smilite. Hočete kaj imeti iz svojega stanovanja? Vedite, mi se smilijo vsi, ki jim padejo v roké, saj veste, katere jaz mislim. Strašno je, kako postopajo s kraljem. Jutri bode se moral ločiti od svojih. Ravno sedaj prihajam od ondot. Vsi so plakali; celo moj prijatelj Simon, drugače trdosrčen mož, rekel je: Vrag se naj protivi tulečim ženskam.“

Na svojo srečo Ferzen takoj sprevidi zvi-jačo jetničarja, kateri ga je hotel napeljati, da bi katero črhnil o kraljevi rodbini.

„Morebiti prav pravite, Tisot,“ odvrne na to grof, „toda povejte vi meni, pravim, kaj me briga kralj in kaj se ž njim počenja. Pripovedujte mi rajši, kakošna jedila mi boste poslali.“

Tisot je bil skop človek.

„Imate-li kaj okroglega v mošnji?“ vpraša jetničar hlastno.

„I seveda!“ odgovori dozdevni Žabó pomenljivo, med tem ko izvleče lepo rejeno mošnjo.

Tisotu se majhne oči kar zasvetijo. „Moja hči Sabinka vam bo brž pogrnila mizo z najboljšimi jedili,“ zagotavlja mu. „Najboljše vino, kar ga le premorem, poslal vam bom in še, če poželite kaj drugega.“

„Vzemite ta-le denar v predplačilo,“ sili grof ter mu cekin potisne v roko.

Glasno zahvaljujoč se ostavi Tisot ječo in hiti v svojo zasebno sobo.

„Sabinka, draga moja Sabinka, čaka te važen posel,“ reče starec oblastno.

Te besede so veljale mladi deklici, katera je ravno nekaj šivala. Brž odloži šivanje in vpraša ga radovedno: „Kakošen pa, oče, kakošen?“

„Imamo v ječi finega stražnika, ki zahteva boljšo postrežbo,“ pripoveduje ji jetničar skrivnostno. „Ta je olikan, prav prebrisan dečko, pravim, morebiti celó kak veljak, ki se je prikradel sem, samo da bi bil bliže kralja. Kakor sem že

rekel, zahteva dobra jedila in lepo postrežbo. Ha! ha! ha! po tem sem ga spoznal, kajti ptiča lahko spoznamo po njegovi piči. Dobro, on je plemenitaž, pa to naju ne ovira, peneze od njega jemati, in naposled naju tudi ne ovira, njega varati.“

„Izdati ga menite?“ očita mu Sabinka ognjeno.

„No, no, le ne tako osorno, dete moje!“ tolaži jo starec.

Hipoma pa se deklica premisli. Spremenivši čisto svoje uporno vedenje reče: „Dobro, hočem mu ponesti jedil.“

„Izvrstno, otrok moj!“ reži se Tisot ter si veselja roke mane, „zdaj pa te prosim, poskusi od njega zvedeti kaj, saj veš, kako so Jakobinci radodarni.“

Grajljivo pogleda Sabinka očeta. Starec pa tega pogleda ne zapazi, nego zagradi zvezek ključev ter odhiti iz sobe.

Četrto poglavje.

Jetničarjeva hči.

Pol ure pozneje je stopala deklica Sabinka s košarico v roci čez grajsko dvorišče. Ni ma-

rala za šale častnikov, ki so jo srečavali; kakor se je videlo, niti slišala ni, kako ji je jeden izmed njih naročeval, da naj le živo Žabotu govori na srcé. Jadrno je stopila v ječo. Molče postavi košarico na mizo in pogleda jetnika.

Ta se vzdigne. Mahoma ni bil več Žabó. Ponosno in ostro pogleda deklico, kakor da bi hotel zvedeti njene misli.

„Prinesla sem vam večerjo,“ ogovori ga črez nekaj časa dèkle.

„Bog ti plati,“ zahvaljuje se ji Ferzen.

Sabina ga milo pogleda. Ponosno držanje jetnikovo, njegov pogled in fini potezi njegovega obraza imeli so za njo čarobno moč. Polije jo rdečica in ni vedela, kam se ozreti.

„Kaj si pač mislite, kedo da sem?“ vpraša jo Ferzen črez nekaj časa.

„Imenujejo vas Žabó,“ odvrne Sabina, „pa ménijo, da“

„Kaj ménijo?“ pozveduje grof.

„Vem, da niste Žabó,“ odgovori deklè brzo.

„To me zelo veseli, srčece moje,“ reče grof goreče. „Ti si prva oseba, kateri smem razodeti svoje skrivnosti.“

Pri tem nagovoru Sabina jako obledi ter strepeta, ko jo grof prime za roko.

„Vem, da me ne boš izdala,“ pravi Ferzen dalje.

„Vedi tedaj, da jaz prav za prav nisem Žabó, nego plemenitnik, ki tvega svoje življenje, da bi rešil králjevo. Sedaj sem v tvoji oblasti; lahko me uničiš, pa vender ti vse zaupam. Kaj ne, ti ne misliš na to?“

Sabina molče pritrdi in ko se obrne v stran, zaleskečejo se ji solze v očeh.

„Poslušaj me, dragica,“ prosi grof.

Deklè se verno ozre vanj.

„Ti pa lahko rešiš kralja,“ nadaljuje jetnik, „dà, ti ga lahko rešiš sama! ves svet te bo hvalil, a jaz, jaz te bom ljubil, kakor svoje oko. Hočeš-li?“ *Sentjakobska knjižnica v Ljubljani.*

Tisotova hči pa reče odločno: „Ni mogoče, ali jednega rešiti bi si pa vender upala.“

„Koga pa mèniš?“

„Vas, grof,“ odgovori Sabina brzo. „Vaše življenje je v veliki nevarnosti, v večji kakor králjevo.“

Ferzen je bil jako ginjen. Prepričal se je, da je samo s prigovarjanjem Sabino pridobil záse, ki se je zdaj močno zanj bala; hotel jo je samo pregovoriti, da bi mu pomagala pri njegovem podjetju. Deklè, ki je poznalo le zločince, videlo je nenadoma pred seboj moža, ki je imel zraven telesne lepote plemenito in neustrašljivo srce, ki je bil pripravljen brez pomisleka darovati

svoje življenje. Ferzen jo je mislil pridobiti površno, pa dobil jo je popolnoma na svojo stran.

Sabina mu pokrije mizo rekoč: „Bog blagoslovi!“ in se vsede na klop.

Čudno je bilo Švedu med jedjo pri srci. Skoro bi mu bilo žal, da je deklè pridobil zase, in vender bi bil zgubljen brez njene pomoči. Kakor povedano, se Sabina ni dala pregovoriti k rešitvi králjevi, skrbelo jo je samo življenje tega nenavadnega tujca.

Bil je pa tudi ves drugačen mož, kakor razsajajoči, besni jakobinski častniki, mož trdnega značaja in plemenitega srca, in občutila je prvikrat v svojem življenji, da se je nekaj nenaravnega zgodilo ž njo. Imela je sicer tudi nekako sočutje s kraljem in njegovo rodbino, posebno pa s princesinjo Elizabeto, danes pa je stal pred njo mož, kateri si je v malo trenutkih pridobil njeno občudovanje in sočutje, in takoj se je jelo tajati njeno v žalostnih okolščinah otrplo srce.

„Kaj premišljuješ, Sabinka?“ popraša jo Ferzen, okrepčavši se.

„Kako bi vas rešila,“ odvrne deklè. „Zgubljeni ste, ako vas jutri najdejo tukaj. Sem si že izmislila, kako bo najložje rešiti vas.“

Tu Sabina umolkne in rdečica ji oblije nežno lice.

„Govôri, srce moje!“ prosi jo grof.

„Nakanila sem vam posoditi svoje krilo,“ reče jetničarjeva hči.

„Ni napačno,“ mênî Ferzen smejoč se, „kako se pa naj reč razvije nadalje?“

„Ker se bo skoro začelo mračiti, ostavite vi celico,“ pojasnjuje mu Sabina, „in poskusite priti iz Templâ.“

„Kaj pa bo s teboj, dragica moja?“ vpraša jo grof.

„Bom se že izvila,“ deje deklè. „Moj oče je poznan kot strasten Jakobinec in zategadelj bode vsak dolžil le mene.“

„Nikakor ne morem vsprejeti te žrtve,“ zavrne jo Ferzen. „Samo nekaj zahtevam od tebe, pilo, da prepilim ono omrežje na oknu.“

„Ni vam mogoče niti iz tega gradu,“ reče Sabina klavrno.

Smejoč se odgrne Ferzen svojo obleko in pokaže konopneno vrv, katero je imel krog prsiovito.

„Kar bi me jutri lahko izdalo, rešilo bo me nocoj,“ pravi potem, „samo pila mi manjka.“

Sabina zamišljeno zloži posodo v košarico in zatem pokaže na okno, rekoč: „Tu-le skozi bom vam vrgla pilo.“

Pogleda ga zelo iskreno in nato ostavi ječo.

„Čudno deklè,“ mrmra grof sam pri sebi, „Lahko jo je razvneti za najpredrznêjše dejanje.“

Če dobim pilo, ne bo mi težko priti iz te luknje, ker sem dobro preučil načrt Templja. Ali čudno se mi pa zdi, da me imajo na sumu! Me je-li Žabó izdal? Izdajalec pa vender ni. Bil je pa gotovo jako nepreviden.“

Take in jednake misli so rojile po glavi sprehajajočemu se po sobi.

Med tem se je čisto stemnilo, pa čakal je še vedno zastonj. Že je nakanil iskati kako drugo pot rešitve, kar nagloma med križi nekaj zašumeče ter zarožlja na tla. Grof ono reč hlastno pobere, bila je v papir zavita piša. Papir pobaše v žep in začne omrežje prepiljevati.

Peto poglavje.

Kako se je pravemu Žabotu godilo.

Pobrisal jo je Žabó, potem ko je zamenil svojo vojaško obleko s Ferzenovo ter prejel od njega obečane novce. Ker je bil nepoznan, zabaval se je lahko brez skrbi v prostornem Parizu.

Zanimala ga je najbolj neka gostilnica v bližini njegovega stanovanja, gostilnica, v kateri se je navadno igralo.

Stopi torej v to gostilno ter si naroči jesti.

Takoj dobi zahtevana jedila. Potem, ko se naš Žabo okrepča, ogleda si natanko to krčmo. Bila je dolga in precej nizka, a napolnjena z raznovrstnimi gosti. Ravnokar se je igralo v slabo razsvetljenem oddelku. Žabó radovedno pristopi. Kroglice drčé prav zapeljivo. Šmencaj, z jednim sunkom dobi tam oni črnogledi mož stavo. Še jedenkrat zatočijo kroglice in tudi ta pot dobi tujec.

Žabó se ne more delj časa premagovati. Poseže v žep po novce, stavi in dobi. Stavil je više in dobil. Dà, v tretje in četrto mu je bila sreča prijazna, in v kratkem je imel še jedenkrat toliko novcev, kakor mu jih je dal Ferzen.

Oddahnil se je malo, potem pa začel iz nova igrati. Dobil je zopet, in dasi je tudi z naprej tu in tam zgubil kako stavo, sreča mu je vender bila mila.

„Ta gospod bo danes gotovo dobil celo banko,“ pošeptavali so si gledalci, ki so radovedno obstopili mizo.

Te besede so podžgale razburjenega Žabóta takó, da je stavil tisoč frankov in naposled ves svoj imetek.

Zatočili so kroglice in „dobljeno!“ zavpil je širokopleč hrust. „Ta-le gospod je stavo dobil,“ dejal je s prstom na Žabóta kazaje. „Banka je razdrta. Voščim vam srečo, dragi moj!“

Potem je naznanil bankir, da je igra (za danes) končana, ker mu manjka novcev, širokoplečnež pa se je podvizal, da pomaga Žabótu pridobljene novce spraviti v mošnjo.

„Silno me vešeli, da se vam je tako obneslo,“ dobrika se velikan Žabótu. „Raca na vodi, to je zaklad! Čez petdeset tisoč frankov! Presneto, to je bila bogata žetev, pa kako bogata!“

S temi besedami poda Žabótu veliko usnjato mošnjo.

„To le vam poklanjam,“ deje mu smeje, „sedaj pa pijva na vaše zdravje steklenico šampanjca!“

Žabó, kateremu se je hrust zelo prikupil sè svojim dobrikanjem, privoli ter se vsede za mizo, prav dopadljivo pogledujoč lepo rejeno mošnjo. Takoj je stala steklenica z najboljšo kapljico pred njima, in pridno sta trkala na zlato srečo, ki ga je doletela.

Žabótu se je zdelo vino prav ukusno. Naroči še steklenico in še jedno, in naposled se začne okoli našega stražnika vse nekako čudno vrteti.

Ono usnjato mošnjo je držal kaj krepko, kakor bi se bal, da mu je kdo ne ukrade.

Naposled vstane.

„Moram spat,“ zine trudno: „Točaj, odredite mi spalnico!“

Tudi njegov prijatelj se vzdigne, prime Žabóta, v levici še vedno trdno držečega svoj zaklad, pod pazduho ter ga tako vodi za natakarjem. Zadnji odklene presrečnemu stražniku spalnico, oni širokoplečnež pa mu prav prilizeno stisne roko, rekoč:

„Da se jutri vidiva, dragi moj! Oj, to je bila sreča! Noben Parižan ne bo spaval tako sladko, kakor vi. Lahko noč!“

Sedaj je bil Žabó sam. Vse se je vrtelo okoli njega, ves je gorel; mislil bi si bil, da se mu sanja, pa svedočila je težka, s cekini napolnjena mošnja, da je gola resnica.

Umije se, da bi se vsaj malo ohladil in potem skobaca v postelj.

Kmaló vidi, da mu spati ni mogoče. Vse je kipelo v njem, boječ se mrtvouda, skoči na noge. Naposled sede v naslonjač in tako zaspi.

Ko se prebudi, ozre se najprvo na stol, na kateri je položil mošnjo. O strah in groza! Mošnjeni več.

Brzo skoči po konci, obleče se in hoče iz sobe, da bi gostilničarja in točaja prijel v strah.

Vrata so zaklenjena. Vrta ključ, toda zastonj. Vrata se ne dadó otvoriti.

Zažene se k oknu, skozi katero je jutranje solnce vsipalo svoje žarke; odpre ga na stežaj ter kakor brez pameti kriči na ulice: „Pomagajte okradli so me!“

Kmalu nato pride policijska patrolja tod mimo. Komisar jo udere v gostilno in kmalu stoji pred vrati sobe, v kateri je Žabó razgrajal, liki besen. Policaj sune nekolikrat v vrata in odprle so se.

„Kaj pa je?“ vpraša komisar Žabóta.

Mahoma prihité natakariji in vsi neredno kričé, kaj da ta burkljež tako grozno po sobi rogovili.

„Ukradena mi je mošnja z novci!“ toži Žabó obupno.

„Pijan je, kakor čep,“ zavpije jeden natakarijev.

„Naj govori!“ zadere se komisar nadenj.

Žabo mu je nato vse natanko razložil, kar se je pripetilo, natakariji pa so trdovratno trdili, da se mu je vse to moralo sanjati.

Zdaj mu komisar veli, naj gré ž njim v pisarno, in prepozno je uvidel Žabó, v kak položaj je prišel. Ko dospejeta tje, izprašuje ga vse na drobno in naposled je vender moral povedati svoje pravo ime. Komisar se pri tem imenu zelo zavzame.

„Glej ga no,“ mane si uradnik zadovoljno roké, „potem takem sem vjel onega ptiča, ki je preteklo noč na tako drzovit način ušel iz Tempła. Da bi vas plent! kaj ste se nam izdali na tako otročji način?“

„Jaz nisem iz Tempła ušel,“ trdi Žabó klaverno.

„Kedo pa je tedaj bil oni dozdevni Žabó, katerega moram iskati?“

Nesrečni stražnik je uvidel, da je zgubljen. Zmigal je z ramami ter se udal svoji usodi.

Odpeljali so ga potem v Templ in tam so ga takoj spoznali.

„Fant, presneto slaba ti bo pela,“ režal se je poveljnik. „Obsodili te bodo ter izročili rablju Samzonu. Pa povej nam vender, kako se ti je posrečilo pobegniti iz te luknje?“

Zdaj se je Žabó izgovarjal, da ni ušel on iz ječe, da se je kdo polastil njegovih oblačil in namesto njega opravljal službo. Vsled te opombe je reč še huje zmedel. Tajenje natakarev, njihovo trdenje, da on ni igral, njegovo nenavadno vjetje in čudno izpričavanje, vse je hipoma govorilo njemu na korist, in ni se mu očitalo izdajstvo, nego samo zanemarjenje službe.

Častniki so vsi začudeni napeli obraze. Namah je bilo očito, da se je oni ptujec polastil Žabótovih oblačil in je služil namesto njega.

Kdo pa je ta zločinec? To izvedeti so zelo želeli. Pokličejo tedaj zvitega Tisota.

Jetničar je bil zelo klavern, ko je prišel v sobo.

„Poznate li tega fanta?“ vpraša ga poveljnik s prstom na Žabóta kazaje.

Tisot ogleda obtoženca od pet do glave in naposled reče:

„Kaj pa da; Žabó je.“

„Kdo pa je bil ubežnik?“

„Bog si ga vedi,“ odreže se jetničar moško, „jaz sem jako sumil, da bi bil taisti Žabó in zapovedal sem hčeri, naj bi ga opazovala, pa bilo je vse prizadevanje zastonj. Bogat pa je bil, bogat, kajti imel je mošnjo nabasano s samimi rumenimi zlati.“

„Kaj pa je izpovedala Sabina ob onem jetniku?“ pozveduje častnik dalje.

„Nič, čisto nič,“ odgovori Tisot čmerno, „mislim, menila je, da je bil Žabó.“

„Je-li kraljev strežaj izprašan?“ vpraša poveljnik ozbiljno.

„Petion ga je rešetal,“ dé Tisot, „pa nič napačnega ni zasledil in zategadelj mu je dovolil vrniti se k Kapetu.“

Zdaj so se zbrali častniki, da bi se na kratko posvetovali, kaj storiti z Žabótom. Malo časa poslej je stražnik dobil svojo obsodbo, katera se je glasila, da ni več vreden služiti republiki in se zategadelj mora odpustiti.

Kdo je bil veseleji kakor Žabó. Bal se je že celo, da mu vzmó glavo, zdaj pa ga odpuste

brez vsakoršne kazni. Sevé, denarji so zginili, pa to zgubo je skoro pozabil iz same skrbi za svoje življenje. In z olajšanim srcem je ostavil Templ.

Šesto poglavje.

Nemirna pričakovanja.

Malo dni po ravno omenjenih dogodkih je bila kraljeva rodbina jako razburjena. Res je, da so vrlega Klerija spoznali za nedolžnega ter da je svojo službo opravljal, pa vender se je imelo pripetiti nekaj groznega in to ni bilo nič družega, kakor silovita ločitev kralja od svoje rodbine. Narodni zbor jo je sklenil, izvršitev tudi naznanil, pa vender za nekoliko dni odložil, ker še ječa ni bila čisto popravljena, v katero so nakanili vtaknili trmoglavega vladarja.

Marija Antonjeta je jokala skoro noč in dan in njeni lasje so siveli vidno. Ludovik se je sicer moško držal, pa vender se ga je v samoti polastila nepopisna žalost, za katero je vedel samo zvest Klerij.

Naposled se je približala ura ločitve. Ko je bila rodbina zbrana v kraljičini sobi, prišlo je šest mestnih odbornikov, kateri so naznanili, da morajo prečitati odlok narodnega zbora.

„V imenu ljudstva,“ tako je počel govornik Šarbonjé, „oznanjuje se, da odslej Marija Antonjeta in Marija Elizabeta Kapet ne smejo rabiti ne igel ne škarjic.“

Kraljičina Elizabeta je ravno kralju prišivala gumb na suknjo. Morala je nit z zobmi odgrizti.

„Oj draga sestra, kaj vse moraš trpeti!“ vzklikne kralj bolestno.

„Dokler sem še pri tebi, ni se mi o ničem pritoževati,“ odgovori na to Elizabeta.

„V imenu ljudstva se oznanjuje, da se ima Ludovik Kapet takoj ločiti od svojcev ter se nastaniti v malem stolpu!“ nadaljeval je Šarbonjé.

Kraljica in njeni otroci so glasno zaječali, ko so slišali ukaz, in med njihovim tarnanjem so kralja odgnali v novo ječo, katero so zidarji še snažili, da bi se moglo za silo v njej stanovati.

Nesrečen kralj prvo noč ni zatisnil oči in njegov strežaj je plakajoč sedel v kotu še vlažne celice.

Prihodnjega jutra mu je prinesel deček kupico limonade in hlebček kruha. Kralj je svoj zajutrek delil s Klerijem, rekoč: „Potrebujete bolj krepila, kakor jaz.“

Tako so se nad kraljevo rodbino zbirali vedno temnejši oblaki. Govorilo se je kmalu, da hočejo kraljici odvzeti otroke, in naposled se je

raztrosila še govorica, da kralja postavijo pred narodni zbor. Dovolili so končno jetniku, da je časih smel obedovati pri svoji rodbini.

Klerij je kralju povedal, da ga bodo prihodnji četrtek odvedli v narodni zbor, kralj pa je to grozno vest med obedom naznanil svoji soprogi. Strežaj je pripovedoval pozneje, da nikdar ni videl kraljice tako žalostne, ter da kraljeva rodbina nikdar prej ni bila tako nesrečna, kakor ta dan, pa vender si je Klerij štel v dolžnost to naznaniti, da bi se kralj tem lažje pripravil ter s kraljico govoril.

Tako je slednjič napočil usodepolni dan 11. decembra 1792. l. Že ob petih zjutraj so po vsem Parizu bobnali „generalmarš“. Konjištvo je ropotalo sè svojimi topovi po ulicah proti Templu in ga nazadnje obstopilo.

Kralj je bil zelo miren. Pogovarjal se je sè sinom, ki so ga privedli k njemu. Ob enajstih so dospeli uradniki, kateri so zapovedali, naj se deček odvede k materi.

Kralj namigne Kleriju in ta odpelje kraljeviča. Ko ga kraljičina Elizabeta zagleda prihajati z dečkom, vzlikne vsa prestrašena: „Kaj pa se je zgodilo? Čemu ste prišli? Je-li moj ubogi brat bolan?“

Ta trenotek zaropočejo bobni na novo in kraljičina nič dobrega sluteča, pade na kolena

in moli: „O Bog, položi besede modrosti v usta mojega ubogega brata, omehčaj srca njegovih zakletih sovražnikov, da mu storé pravico, katero zasluži!“

Krčevito je Marija Antonjeta pritiskala sinka na svoje prsi, med tem ko je princesinja Marija Terezija popraševala teto, kaj novega in strašnega da se je pripetilo.

„Nič, srček moj,“ rekla je Elizabeta, „dovolj je že tega, kar se je zgodilo do sedaj! Zgôdi se naj karkoli, Bog je to pripustil, njegovi sveti volji se moramo vdati!“

V tem, ko je rodbina nesrečnega kralja zdihovala v globoki žalosti, korakal je isti nemirno v svoji celici semtertje. Naposled je sedel v naslonjač in naslonil glavo na roke.

Dolgo je tako sedel. Slednjič je vstopil stražeči stražnik.

„Kaj pa hočete?“ vprašal ga je kralj.

„Mislil sem, da vam je slabo,“ odvrnil je častnik.

„Način, kako so mi odgnali sinka, napolnil me je z žalostjo,“ dejal je kralj.

Vojak je na to odšel, nesrečni vladar pa se je sprehajal po sobi.

Bila je to grozna ura, ki jo je doživel sedaj, ura, v kateri bi pač lahko obupal najmočnejši. Boriti se je moral za življenje. Njega, ki je bil

prvi v državi, postavili bodo pred ljudske poslance, pred nje, kateri zahtevajo njegovo smrt. Oh, kaj ga je pričakovalo! Smrt, grenka smrt bilo je najmanjše hudo, toda zasramovanje, katero ga je čakalo od strani surovega zbora, to je siromaku težilo srcé. Danes se bo drhal, ta prokleta sodrga, pasla na njegovem pogledu. Nič se ne boj, kralj Ludovik! Bodi srčen, da te ne bodo zasramovali oni, kateri te hočejo pogubiti.

Sedmo poglavje.

Obsodba in smrt.

Okoli dveh popoludne je prišel mestni župan Šambon s prokuratorjem in mnogimi častniki h kralju.

„Prihajam,“ tako je rekel, „v imenu narodnega zbora, da vas Ludovik Kapet, pozovem pred sodnji stol.“

„Kapet se jaz ne zovem; to je ime davnega mojega prednika, toda strinja se z vsem, kar sem zadnje štiri mesece moral trpeti. Pojdem z vami, ne da bi bil poslušen ukazom narodnega zbora, ampak zato, ker imajo moji nasprotniki oblast v rokah.“

Molče so vsprejeli kralja v zboru. Ondu je sedel Mará, ki je svojo navadno umazano obleko

zamenil z lepšo rekoč: „Dan králjeve obsodbe je za-me praznik;“ navzoč je bil tudi vojvoda Orleanski, kraljev sorodnik. On, državlján Ega-lité, kakor se je imenoval, pripeljal je svojega najmlajšega sina v zbor, da bi mu pokazal nesrečnega vladarja. Na vzvišenem prostoru je sedel mladi, pa strastni Sent Žist, ki je baje rekel: „Kaj treba kralju pravde in sodbe? Ubijmo ga, kakor ubijamo sovražnike na bojišči! Če tudi ne bi bil ničesar pregrešil, bil je kralj in že samo zato je zaslužil smrt!“

Barèr, predsednik zboru, velel je naposled kralju: „Ludovik, dovoljeno vam je, da se vsedete.“

Sedaj so ga začeli izpraševati, in izpraševali so ga dolgo. Vsa ta vprašanja pa so obsegala samo jedno, ki se je glasilo tako: „Zakaj si ti, bivši kralj, prizadeval si na vso moč, da ostaneš kralj?“

Vladar je na vsako vprašanje odgovoril dostojno, niti jedno vprašanje ni bilo tako stavljeno, da bi ga vjeli. Naposled so ga izpustili ter mu dovolili, da si je smel sam izbrati za govornike.

Stari Malzerb, nekdanji minister nesrečnega kralja, prosil je za posel. Ne boječ se smrti, ki je morda združena s tem opravilom, pisal je zboru:

„Ne vem, ali bode-te dali kralju kacega za govornika in ali mu bode-te dovolili, da si kate-

rega izvoli. Če mu je to dano na voljo, tedaj vas prosim, naznaniti Ludoviku Šestnajstemu, da sem jaz pripravljen zagovarjati ga. Bil sem dvakrat poklican v njegovo svetovalstvo v onem času, ko so se zavidali za to čast; sedaj pa, ko je ta posel zelo opasen, štejem si v sveto dolžnost, da prosim zanj."

Kralj si je izvolil Malzerba in mladega odvetnika Desežeja.

Zagovor zadnjega je bil mojstersko delo, pa vendar je bil ves trud zastonj. Glasovali so vsi za smrt. Zanikarni vojvoda Orleanski je glasoval takó le: „Glasujem za smrt, prepričan, da vsi zapadejo smrti, kateri hočejo kratiti pravice ljudstva!"

387 poslancev je glasovalo za smrt, 334 pa nasprotno. *Šentjakobska knjižnica v Ljubljani.*

„Živel narod, svoboda, enakost!" rjula je besna drhal, ko je predsednik s trepetajočim glasom čital izid glasovanja.

Malzerb je plakajoč padel pred kralja, ta pa je bil zelo miren.

„Ne zavidajte mi tega jedinega pribežališča, katero mi še preostaje," rekel je mirno. „Že več dni se izprašujem, ali sem med svojim vladanjem česa zakrivil proti ljudstvu, pa svobodno porečem, da nisem ni jedne krivice našel, in na-dejam se, da bom lahko položil račun Gospodu,

pred čigar obličje bom skoraj stopil. Vedno sem hotel le srečo ljudstva, družih želj nisem gojil nikdar!"

Opoludne 20. januarija l. 1793. prečital je minister pravosodja kralju njegovo obsodbo.

Mirno in trdno je na to rekel Ludovik:

„Zahtevam tri dni odloga, da se dostojno pripravim na smrt.“

Začelo se je novo glasovanje in zavrgli so kraljevo prošnjo. Smrt mu je bila odločena v štiriindvajsetih urah.

Santer je ta odlok naznanil kralju.

Ludovik je na to v obširnejši prošnji prosil, da se poplačajo njegovi dolгови, prosil je, da bi se preskrbela njegova zapuščena rodbina in pa, da bi slobodno občeval ž njo.

„V imeni narodnega zbora,“ blebetal je pijani Santer, „dovoljuje se Ludoviku Kapetu vse, toda on mora prihodnje jutro v krtovo deželo. Naš narod je velik in pravičen, on se bo tudi posvetoval, kaj mu je storiti s Kapetovo rodbino.“

Na to je prišel irski duhovnik Edžuerds, katerega si je kralj izvolil v spovednika, in zaprla sta se v celico, da mu je Ludovik prečital svojo oporoko ter se izpovedal.

Kraljeva rodbina je med tem izvedela vse. Kraljevič je zdaj pa zdaj prosil: „Pustite me

pred zbor, pustite me pred zbor! Prosil bom za življenje svojega ubogega očeta!"

Trdosrčni stražniki ga niso hoteli uslišati.

Med tem je napočila ura ločitve. Klerij je v kraljičini sobi stole razpostavil tako, da zunaj stoječi stražniki niso mogli videti tarnajoče rodbine. Na Ludovikovo zapoved je imel pripravljen led z vodo. Edžuerds pa je ostal v stranski sobi, da ne bi sè svojo navzočnostjo vznemirjal kraljice.

Kak prizor! *Šentjakobska knjižnica v Ljubljani*

Vsi so objemali nesrečnega vladarja in prevelike žalosti niso mogli govoriti. Pol ure ni bilo slišati družega, kakor žalostno stokanje, katero se je celo na dvorišče čulo.

Kraljič je slonel na očetovih kolenih, poleg njega je stala princesinja Marija Terezija, na levi strani je sedela kraljica, na desni pa Elizabeta.

Trepetaje so poljubljali obsojenca. Kadar je spregovoril, počeli so vsi jokati.

Po desetih je hotel kralj oditi v svojo celico. Vsi so se ga oklenili in ga hoteli na ta način zadržati. Žalost, neskončna žalost jim je napolnjevala srca.

"Moramo te še vsaj jedenkrat videti!" ihtela je princesinja Elizabeta.

"Jutri zgodaj!" rekel je kralj.

"Obljubi nam!" prosili so vsi.

"Obljubujem vam, in zdaj z Bogom, dragi moji!"

Pri teh besedah je Marija Terezija omedlela, kraljevič pa je tekel k stražnikom proseč jih: „Pustite me pred ljudstvo, pustite! Moj oče ne sme umreti, prosil bom, da mu prizanesó!“ Na posled se je kralj vender poslovil, dolgo se je še tja v tiho noč slišalo stokanje žensk in otrok, Parižani pa so spali — prav mirno.

Ob jedni uri se je kralj vlegel k pokoju, poleg njegove postelje je klečal Klerij, kateri vso noč ni zatisnil oči. Ko se je vladar proti peti uri vzbudil, vstal je mirno, zaukazal je poklicati Edžuerdsa in je vsprejel zadnjo popotnico.

„Ne bojim se smrti,“ rekel je potem, „ker vem, da dobim namesto minljive krone večno.“ Potem je objel in poljubil Klerija.

„Prosil sem, da smete ostati na strani mojega sina,“ dejal je, „oj tolažite ga v tej zanj gotovo žalostni uri! Morebiti mu bo vender mogoče pozneje naplačati vašo ljubezen.“

Na to je prevzel Klerij več reči, katere so bile kraljici namenjene in je jokaje odšel počasi, tudi Edžuerds je šel h kraljevim, da bi jim naznanil, da kralja ne bodejo več videli, ko se je vrnil, našel je kralja pri peči grejočega se, ker v sobi je bilo mrzlo.

„Moj Bog,“ tako je dejal, „kaj bi bil zdaj brez vere v Večnega, po njem se mi zdi smrt prijetna.“

Ob pol deveti uri je prišel Santer, poveljnik narodne straže, in naznanil kralju, da ima povelje, peljati ga na morišče. „Pojdimo! pripravljen sem!“ reče Ludovik krepko ter gre s Santerjem in njegovimi častniki. Prišedši na dvorišče, ozre se kralj na okna svojih ljubih. Pa oh! Črez noč so jih besni Jakobinci zabili z deskami; niti jednega pogleda od njegovih dragih mu niso privoščili. Kralj je sedel v kočijo in odpeljali so ga. Od zadaj je jahalo konjištvo, ki je seboj peljalo svoje težke topove.

Dospevši na morišče, stopal je kralj trdnih korakov po stopnicah na oder, ozrl se proti Tuilirejam,* stopil potem na kraj odra ter rekel s čvrstim, donečim glasom: „Francozi! umrjem nedolžen; odpuščam vsem sovražnikom iz srca ter želim, da bi Francoska“

V tem trenutku zavpije rdečenosi, pijani Santer; na njegovo zapoved zaropočejo vsi bobni in vdušé zadnje besede nesrečnega kralja, ki je potem vsprejel smrtni udarec.

*) Kraljevi grad.

Osmo poglavje.

Pogin kraljeve rodbine.

Malo časa pred smrtjo je rekel kralj. „Ne bojim se smrti, pa vendar ne morem brez strahu misliti o usodi svojih ljubih.“

Hudo, da hudo se jim je imelo goditi. Na dan králjeve obsodbe so sedeli tihi in blede skupaj. Ni besedice ni nobeden spregovoril. Poslušali so hrup, ki je donel iz ulic. Naposled je vtihnilo vse in sedaj vstane Marija Antonjeta.

„Odsekali so mu glavo!“ vzkliknila je s povzdignenimi rokami: „Bog se nas usmili!“

Ta dan je bil prav strašen tem ubožcem.

S sklenenimi rokami je stopala kraljica po sobi. Njene solze so vsahnile in potrta je bila njena oseba.

Naslednji dnevi so bili jetnikom jednolični in pusti. Ostro nadzorovanje se je zmanjšalo, ž njim vred pa tudi poprejšnje oskrbovanje, katero so še do sedaj jetnikom skazovali. Klerij je bil iz službe odpuščen in sledili so le dolgočasni dnevi, dokler ni nov naklep, rešiti králjevo rodbino, provzročil nemili hrup. Neki rojalist* imenom Toulan bil se je priplazil v ječo, name-

*) Kraljev privrženec.

ravajoč najprej rešiti kraljico, potem pa Dofêna. A njegov namen so zvedeli in narodni zbor je sklenil, Dofêna kraljici odvzeti. Ko so prišli zborovi poslanci in je njihov govornik bral: Sin ohglavljenega Ludovika Kapeta se ima izročiti državljanu Simonu," planila je Marija Antonjeta k svojemu detetu, da bi ga branila.

„Dokler bom jaz živa ne dobite v pest mojega otroka!“ zavrisnila je.

Neki poslanec je popadel princesinjo Marijo Terezijo, žugaje jo umoriti, ako bi ne bila kraljica pokorna narodnemu zboru. Tiho plakaje oblekla je mati svojega sinka. Opominjala ga je še, naj bo ubogljiv in poslušen in naj bode svojim prihodnjim rednikom vedno pokoren. Policija je kmalu potem Dofêna odpeljala ter ga izročila neusmiljenemu Jakobincu Simonu. Marija Antonjeta svojega sina ni videla več.

Tudi njena ura je imela v kratkem odbiti. V noči od 1. do 2. avgusta zaškripala so ječina vrata in zapovedali so: „Antonjeta Kapet naj vstane!“

Sledil je nov, žalosten prizor. Nasilno so odtrgali kraljico od njene hčere in svakinje.

„Le mirni bodite!“ rekla je jokajočima.

„Oj mati!“ vzkliknila je hči, „obsodili so očeta in tudi tebi ne bodejo prizanesli. O, iti hočem s teboj in s teboj umreti!“

Ko je nesrečna kraljica šla iz ječe, butnila je tako močno ob nek tram, da jej je čelo jako krvavelo.

Vprašal jo je nekdo prisotnih, če jo hudo od vdarca čelo boli.

Ona pa je odgovorila: „O ne, mene nič več ne more boleti!“

V novi ječi so zelo slabo in nedostojno ravnali ž njo.

Pač je še poskusil nek vitez Rižvíl, vspodbujen po grofu Ferzenu, kateri je takrat bival v Bruselji, rešiti jo, a tudi njegov namen je bil ovajen, komaj je sam ušel in v Belgijo Ferzenu prinesel kraljičin medaljon, katerega je isti nosil do smrti. Nek drug prijatelj, ki je došel do nje, našel jo je v cunje oblečeno na klopi sedečo, kako je z dolgim zobotrebcom vezla podvezo. Tudi ta je moral popustiti misel, da jo kedaj reši.

Slednjič so jo obsodili. Dostojno je odgo-varjala na vsa vprašanja. Povrnivši se v svojo celico, pisala je zadnje pisemce princesinji Elizabeti.

„Ravnokar so me obsodili, toda ne k sramotni smrti, kakor kacega zločinca, nego združena bom s tvojim bratom. Oh, v kakem stanu vas moram ostaviti! Moj sin naj nikedar ne pozabi zadnjih očetovih besed, namreč, naj se ne maščuje nad našimi sovražniki. Z Bogom, draga sestra! Objemi, poljubi moje uboge otročiče! Zdravi ostanite!“

Na bornem voziči se je morala na morišče peljati hči Marije Terezije. Umrla je dné 16. oktobra l. 1793. vsa udana v božjo voljo.

Krviželjnost Jakobincev pa še ni bila nasičena. Dné 8. maja l. 1794. odpeljali so iz ječe princesinjo Elizabeto, kraljevo sestro.

Nesrečna kraljčina Marija Terezija, katera je morala sedaj sama ostati, prosila je milo sodne hlapce, naj bi jo s teto vred umorili, a pahnili so jo v ječo nazaj.

„Bodi srčna! Moli in zaupaj v Boga!“ bile so zadnje besede Elizabetine, katere je govorila svoji netjakinji. Dan potem (9. maja) je pretrpela vso muko.

Kraljeviču se je ta čas tudi zelo hudo godilo. Trpel je revščino in glad, in ko je po padcu Jakobincev vladajoča, zmernejša in treznejša stranka poslala Barasa, ki naj bi pozvedel, kako da se godi nesrečnemu kraljevemu otroku, našel ga je že bolj mrtvega nego živega. Odvzeli so ga rediteljem ter ga zopet dali v Templ v oskrbo, toda žal — po toči ne hasne zvoniti.

Na smrtni postelji je želel svojo sestro videti. Prepeljali so jo k njemu. Objela sta se zadnjikrat.

„Slišim mater govoriti!“ šepetal je umirajoči deček. „Ravnokar ide póme!“

To izgovorivši, zgrudil se je v postelj nazaj in izdihnil nedolžno svojo dušo. Tako je umrl nesrečni kraljevič.

Pol leta pozneje so se vrata Tempa odprla princesinji, ki je edina ušla pogubljenju. Njen ujec, cesar avstrijski, zamenil jo je za vjete Francoze.

Še jedenkrat se je ozrla na zatemnelo poslopje.

„Minolo je pol in štiri let,“ vzdihnila je, „ko so mene in moje sorodnike tu-le vrgli v ječo. Oh, le jaz sama sem še ostala živa, jaz najnesrečnejša izmed vseh!“

Zamenili so jo v mestu Bazilji (v Švici). Tu je tudi našla nekdanjega komornika svojega očeta.

Pariška direkcija ji je poklonila več daril. Ona pa je vse poslala nazaj rekoč: „Naj se dadó ta darila onim, ki so mene pripeljali tu sem. Ne potrebujem nikacega darila!“

Pozneje se je zaročila nesrečna princesinja sè svojim stričnikom vojvodo Anžulemskim. Pravijo, da se nikdar ni nasmehnila; videlo se je, kakor bi bila kal njenega življenja zamorjena vsled prestanega trpljenja. Ta princesinja je bila zadnji otrok nesrečne Marije Antonjete, hčere cesarice Marije Terezije.

Revolucijo pa je vkrotil mož z otoka Korzike, Napoleon I., in le malo besnih jakobinskih načelnikov je doživelo novo stoletje.

Šentjakobska knjižnica v Ljubli

Deveto poglavje.

Konec.

„Heda! prijatelj!“ zakliče necega dné ne ravno lično oblečen mož bogato a vender brez ukusa oblečenemu gospodu.

„Kaj bo?“ oglasi se ta ponosno.

„Niste-li vi tisti gospod, ki se je potrudil pred nekaj tedni necega srečnega igralca spremiti v spalnico?“ vpraša prvi, ki ni bil nikdo drug nego Žabó. „Dà, sedaj vas zopet popolnoma poznam. Hej! Kje pa je ostal moj denar?“

Nagovorjenec pogleda Žabóta izprva zaničljivo, potem pa jezno ter zavpije: „Ste-li iz norišnice ušli gospod, ka-li?“

„Le nič ne tajite, dà, vi ste bili, prisežem, da ste me vi spremili v spalnico!“ reče Žabó, ter položi svojo roko na tujčevo ramo.

„Proč z roko, če ne ste takoj mrtev!“ zagrmí tujec nanj.

Bivši stražnik ni hotel moža izpustiti, temveč se je oziral po policiji, in ker te ni bilo blizu, klical je zbrano množico na pomoč.

Liki dva borilca stala sta si ta dva nasproti. Ljudstvo se je že veselilo pravilnega dvoboja; a ta čas pa je že prišla policija.

„Ta mož me je okradel,“ pravi Žabó častniku.

„Ni res, laže, ne poznam ga!“ kriči obdolženec.

„Pojdita oba z menoj v stražnico!“ veli policijski častnik.

Ko so nja zasliševali, pokazalo se je, da Žabó ni mogel svoje trditve dokazati, in da je bogato oblečeni tujec že več let brez vspeha zasledovan zločinec. Žabó je smel po dolgem zasliševanju oditi, hudodelnik pa je moral v ječo.

„Denar sem sicer zgubil, pa dobro mi dé, da sem le kaznil sleparja, ki mi ga je vkradel!“ pravi Žabó sam pri sebi odhajajoč.

„Čujte, dragi Žabó!“ zakliče v tem hipu nekdo za njim.

Žabó se ozrè in zagleda Sabino, Tisotovo hči.

Oči mu veselja zažaré, ker rad je imel deklè.

„Veseli me, da te zopet vidim,“ reče ji brzo pozabivši, kar je ravnokar doživel.

„Kje je pa oni dozdevni Žabó?“ vpraša ga Sabina.

Menda si se seznanila ž njim, kali?“ praša jo brzo. „Morebiti me hočeš celó tožiti?“

Sabina povesi oči.

„Veste-li, kje je sedaj tisti dozdevni Žabó!“
praša ga za nekaj časa zopet.

Žabó odkima z glavo in premeteno pravi:
„Na tvojem mestu bi onega pozabil ter bil s
pravim Žabótom zadovoljen.“

Sabini je vsa kri stopila v lice.

„Tedaj res ne veste, kje sedaj stanuje in
kdo da je?“ pozveduje ona.

„Ne vem,“ odgovori Žabó.

Dekle ga pozdravi in hitro zgine, kakor je
prišla; Žabó pa je potoma premišljeval o tej
novi prigodbi.

Srečno prebivši strašna leta revolucije,
vstopil je v vojno velicega Bonaparte-ja. Odliko-
val se je v bitkah pri Lodi, Arkole in pozneje
pri Marengi, šel je kot častnik v Švedsko z
Bernadote-jem, kateri mu je več dobrot skazal,
ter se je malo prej bil oženil s Tisotovo Sabino.
Umrl je kmalu po prihodu v novo domačijo in
Sabina je postala vdova.

* * *

Po Stockholmskih ulicah se je pomikal ne-
kega dne slovesen sprevod. Umrl je nek kraljev
sorodnik. Spremljalo je pokojnika več stotin vo-
jske. V prvem je sedel grof Ferzen, maršal vsega
ljestva. Njegovi osiveli lasje so mu padali

na rame. Sedel je ponosno, čeravno ga je črtilo ljudstvo in plemstvo, ker tudi tukaj je branil kraljevo oblast.

Ljudstvo naglo obstopi grofovo kočijo.

„Ven ti izdajalec!“ kričala je drhal.

Kamenje je letelo v šipe, konji so se splašili, kočijaž pobegnil in v malo trenutkih je obstala kočija. Grof Ferzen jo je moral zapustiti. Njegova glava je krvavela.

Drhal je z dežniki in palicami udrihala po njem, on pa je šel, obdan od vseh strani od kričeče množice, proti bližnji gostilni. Večkrat so ga pobili na tla ter vpili: Ubijte ga, izdajalca!“

Vender se je pobral vselej ter prišel naposled do gostilne. Milosrčni oštir mu je dovolil vstopiti. Neka gospa, ki je skozi okno gledala sprevoz, odvedla ga je v svojo sobo, kjer se je takoj zgrudil na zôfo. Padel je v omedlevico in nezaveden obležal, med tem ko je zunaj razsajala drhal. Ko se je črez nekaj časa zavedel, videi je, kako je blaga gospa zanj skrbela. Solzeča se mu je obvezovala rane in hvaležno jo je pogledoval. Njeno lice se mu je zdelo znano. Premišljeval je, kje neki jo je že videl.

„Kedo pa ste?“ vpraša jo.

„Imenujem se Sabina Žabó, odgovori mu gospa ljuheznjivo.

„Sabina?“ mrmra grof ves zamišljen.

„Ste-li iz Francoskega?“

Gospa mu prikima ter pokaže na medaljon, ki je visel izpod grofove obleke.

„Marija Antonjeta mi ga je dala,“ reče Ferzen na to, „zdaj vas zopet poznam! Vi ste hči onega jetničarja! O Bog, v kakih okoliščinah sva se sešla!“

„Umirite se gospod grof,“ prosi ga Sabina ganjena. „Hitela bom po zdravnika. Iščejo vas sicer, toda ne bodo se predrznili prodreti v žensko sobo.“

S temi besedami odide Sabina Žabó skozi druga vrata, katera potem skrbno zaklene.

Ferzena ni našla več živega. Ko se je za četrto ure vrnila nazaj, že je drhal zalotila grofa, izvlekla ga iz sobe in ubila.

Tako nesrečno in kruto je izdihnil svojo dušo ta plemeniti privrženec in zvesti prijatelj nesrečni francoski kraljevi rodbini Ludovika Šestnajstega v svojem krasnem rojstnem mestu Stockholmu.

Sentjakobska knjižnica
• LJUBLJANA, Stari trg 12

MOA

Šentjakaška knjižnica
• LJUBLJANA, Stari trg 11.

